

УРБАНА И РУРАЛНА НАСЕЉА НА ПРОСТОРУ ГРАДА ИСТОЧНО САРАЈЕВО**Мариана Лукић Тановић^{1*} и Драшко Маринковић²**¹Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, Пале, Република Српска²Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет, Бања Лука, Република Српска

Сажетак: Насеобински систем Града Источно Сарајево карактеришу одређене специфичности, а међу њима се издваја и то да простор носи епитет града, а већински је руралан. Чини га 216 насељених места у 6 општина града са 59916 становника по попису 2013. године. У раду ће се најпре представити неки од критеријума за дефинисање урбаних и руралних подручја и одредити најбољи критеријум за Град Источно Сарајево, с обзиром на доступне податке. Циљ истраживања је да се изврши класификација насељених места града на урбана и рурална.

Кључне речи: Град Источно Сарајево, насеља, урбано, рурално.

Original scientific paper

URBAN AND RURAL SETTLEMENTS IN THE AREA OF THE CITY OF EAST SARAJEVO**Mariana Lukić Tanović^{1*} and Draško Marinković²**¹University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Pale, Republic of Srpska²University of Banja Luka, Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Banja Luka, Republic of Srpska

Abstract: The settlement system of the City of East Sarajevo is characterized by certain specifics, and among them is the fact that the space carries the city's epithet and is mostly rural. It consists of 216 populated places in 6 townships with 59916 inhabitants according to the 2013 census. The paper will first introduce some of the criteria for defining urban and rural areas and determine the best criteria for the City of East Sarajevo, given the available data. The aim of the research is to carry out the classification of urban settlements in urban and rural areas.

Key words: East Sarajevo city, settlements, urban, rural.

УВОД

Град Источно Сарајево налази се у централном и источном делу Босне и Херцеговине. Укупна површина града износи 1449.2 km². Територија града састоји се од два дела: већег северног дела (1405.3 km²) и знатно мањег јужног дела (свега 43.9 km²). Град карактерише густа уситњена мрежа насеља. Састоји се од шест општина: Источно Ново Сарајево, Источна Илиџа, Пале, Соколац, Трново и Источни Стари Град и 216 насељених

INTRODUCTION

The city of East Sarajevo is located in the central and eastern part of Bosnia and Herzegovina. The total area of the city is 1449.2 km². The territory of the city consists of two parts: a larger northern part (1405.3 km²) and a significantly smaller southern part (only 43.9 km²). The city is characterized by a dense fragmented network of settlements. It consists of six municipalities: Istočno Novo Sarajevo, Istočna Ilidža, Pale, Sokolac, Trnovo and Istočni

* Аутор за кореспонденцију: Мариана Лукић Тановић, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, Алексе Шантића 1, 71420 Пале, Република Српска, Босна и Херцеговина, E-mail: mariana.lukic@gmail.com

Corresponding author: Mariana Lukić Tanović, University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Alekse Šantića 1, 71420 Pale, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina, E-mail: mariana.lukic@gmail.com

места. Према попису становништва 2013. године град има 59916 становника.

Однос урбаних и руралних подручја, територијално-управна организација и функционална изграђеност општинских средишта, показатељ су достигнутог степена развоја, организованости државе и изграђености локалних функционалних капацитета. Према попису 1991. године, Босна и Херцеговина имала је висок степен руралности, јер је око 90 % њене територије чинио рурални простор, односно преко 50 % становништва живело је у сеоским насељима. У Босни и Херцеговини, према Закону о просторном уређењу 1974. године, методологија типологије насеља губи аналитички карактер и свако управно средиште добија статус градског насеља (Мандић, 2012).

С обзиром на промене административно-територијалне организације општина на простору Босне и Херцеговине, односно Републике Српске, а које су захватиле и простор Града Источно Сарајево, циљ овог истраживања је да се одреди најпримењивија типологија насеља на рурална и урбана и изврши њихова подела.

Насеобински систем Града Источно Сарајево је по много чему специфичан, првенствено по томе што истраживани простор носи епитет града, што би био синоним урбаном, а овај простор је већински руралан.

Такође, једна од специфичности овог простора је и та што је након рата 1992–1995. године некада јединствен простор Града Сарајева подељен ентитетском линијом разграничења између Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, при чему је дошло до дезинтеграције насеља.

Непоштовање насеобинског система и административних граница насеља довело је до дезинтеграције, односно поделе насеља између ентитета, стварања „дуплих“ насеља, „неразумне“ поделе урбаних целина, где граница сече улице и стамбену инфраструктуру. На простору предратног Сарајева ентитетском границом подељено је 43 насељена места. Око 30 % дељених насеља су насеља до 50 становника, рурална насеља где је данас

Stari Grad and 216 settlements. According to the population census in 2013, the city has 59916 inhabitants.

The relation between urban and rural areas, territorial-administrative organization and functional building of municipal centers, is an indicator of the level of development, organization of the state and the building of local functional capacities. According to the census in 1991, Bosnia and Herzegovina had a high degree of rurality, as about 90 % of its territory was rural, or more than 50 % of the population lived in rural settlements. In Bosnia and Herzegovina, according to the Physical Planning Act of 1974, the methodology of typology of settlements loses its analytical character and each administrative center gets the status of a city settlement (Mandić, 2012).

Considering the changes in the administrative and territorial organization of municipalities in the territory of Bosnia and Herzegovina, that is, the Republic of Srpska, which affected the area of the City of East Sarajevo, the aim of this research is to determine the most appropriate typology of settlements in rural and urban areas and divide them.

The urban system of East Sarajevo is in many ways specific, primarily because the explored area has the city's epitaph, which would be synonymous with urban, and this posture is mostly rural.

Also, one of the specifics of this space is that after the 1992–1995 War, once the unique space of the City of Sarajevo was divided by the entity line of demarcation between the Republic of Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina, where the settlement was disintegrated.

Disregard for the settlement system and the administrative boundaries of the settlement led to the disintegration, ie the division of settlements between the entities, the creation of “double” settlements, “unreasonable” division of urban units, where the border cuts the streets and housing infrastructure. In the area of pre-war Sarajevo, 43 settlements were distributed to the entity border. About 30 % of the settlements

изражена депопулација и нестајање насеља, а сигурно да је један од разлога таквог стања линија разграничења (Lukić Tanović & Marinković, 2017).

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ДЕФИНИСАЊЕ РУРАЛНИХ И УРБАНИХ ПОДРУЧЈА

Један од традиционалних начина поделе насеља на градска и сеоска је метод М. Мацуре где су, на основу броја становника и удела непољопривредног становништва, насеља подељена на градска, мешовита и сеоска. Доња граница броја становништва за градско насеље је 2000 (Стевановић, 2008).

Многи аутори и државне институције, првенствено статистичке, последњих деценија баве се овом проблематиком. Државни завод за статистику Републике Хрватске предложио је „Модел за дефинисање урбаних, руралних и прелазних насеља у Републици Хрватској”, где се користе четири варијабле: управни статус насеља, величина насеља (број становника), социо-економска структура становништва (запослени мештани у месту становања по секторима) и морфолошко-физиономска обележја насеља (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011).

Европске земље користе различите критеријуме за дефинисање руралних и урбаних подручја. У зависности од проблема и циљева истраживања, разликују се и дефиниције ових подручја. На локалном нивоу, Организација за економску сарадњу и развој (Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD) дефинише рурална подручја према густини насељености. Руралним насељима сматрају се насеља са густином насељености испод 150 ст/км² (Гајић, 2015).

Код јасног дефинисања урбаних и руралних насеља Града Источно Сарајево, главни проблем представља недостатак адекватних података. Попис становништва и коначни резултати пописа по насељеним местима

are settlements of up to 50 inhabitants, rural settlements where depopulation and the disappearance of settlements are expressed today, and certainly one of the reasons for such a state of demarcation lines is (Lukić Tanović & Marinković, 2017).

CRITERIA FOR DEFINING RURAL AND URBAN

One of the traditional ways of dividing settlements into urban and rural is the method of M. Macura where, based on the number of inhabitants and the share of non-agricultural population, settlements are divided into urban, mixed and rural. The lower limit of the population for the urban settlement is 2000 (Стевановић, 2008).

Many authors and state institutions, primarily statistical, deal with these issues in the last decades. The State Statistical Office of the Republic of Croatia has proposed a “Model for defining urban, rural and transitional settlements in the Republic of Croatia”, using four variables: the administrative status of the settlement, the size of the settlement (population), the socio-economic structure of the population (employed locals in the city housing by sector) and morphological and physiological characteristics of settlements (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011).

European countries use different criteria for defining rural and urban areas. Depending on the problem and research objectives, and definitions of these areas are different. At the local level, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) defines rural areas according to the density of population. Rural settlements are considered settlements with a population density below 150 st/km² (Гајић, 2015).

With a clear definition of urban and rural settlements of the City of East Sarajevo, the main problem is the lack of adequate data. Population census and final census results in populated areas satisfy one criterion for classification of

задовољавају један критеријум по коме се врши класификација насеља на рурална и урбана. Углавном, на нама блиским просторима као граница између руралних и урбаних насеља узима се 2000 становника.

Уколико се жели применити традиционални метод М. Мацуре, или неки други модел који подразумева удео пољопривредног/непољопривредног становништва, проблем је у немогућности приступа подацима о уделу пољопривредног становништва по насељеним местима. Такође, код примене неког од модела који подразумева познавање структуре становништва према секторима делатности, постоји проблем због заштите података. Уколико је број становника испод 10, податак се сматра поверљивим, а подаци су заштићени у складу са одредбама Закона о статистици Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 85/03). Томе се додаје и проблем непостојања статистичке евиденције о дневним миграцијама, па се на примјер не би могао одредити удео запослених у месту становања по неком од сектора делатности.

Критеријум ОЕCD (где је граница између руралних и урбаних насеља густина насељености од 150 ст/км²) тешко је применљив на простор Босне и Херцеговине због комплексности природногеографске основе и насеобинских прилика, насталих као последица ратне деструкције. Дословна примена овог критеријума у пракси би резултирала формалним и статусним разликама у мрежи насеља. Примена овог критеријума, такође, не би могла бити утемељења на квалитативним показатељима због искривљене слике геопросторне стварности (Мандић, 2012).

Уколико би се применио овај критеријум, 12 насељених места на простору Града Источно Сарајево имало би статус урбаног насеља. Међутим, то није реална слика стања због уситњености насеља, односно мале површине насеља. Тако изразито мала насеља, испод 1 км², а искључиво рурална, имају велику густину насељености. На пример, насеље Доња Љубогошта, општина Пале, са 393 становника има густину насељености 279.9

settlements in rural and urban areas. Basically, we have 2000 inhabitants in close proximity to us as the border between rural and urban settlements.

If one wishes to apply the traditional method of M. Macura, or another model that implies a share of the agricultural/non-agricultural population, is a problem in the inability to access data on the share of the agricultural population in populated areas. Also, when applying one of the models that implies knowledge of the structure of the population by sectors of activity, there is a problem due to data protection. If the population is below 10, the data is considered confidential and the data is protected in accordance with the provisions of the Republic of Srpska Statistics Act (Službeni glasnik Republike Srpske, No. 85/03). This adds to the problem of the lack of statistical records on daily migration, so, for example, he could not determine the share of employees in the place of residence by one of the sectors of activity.

The OECD criterion (where the border between rural and urban settlements is a population density of 150 st/km²) is difficult to apply to the territory of Bosnia and Herzegovina due to the complexity of the natural geographic base and the hostile circumstances arising from the war destruction. The literal application of this criterion in practice would result in formal and status differences in the network of settlements. The application of this criterion could also not be based on qualitative indicators due to the distorted image of the geospatial reality (Мандић, 2012).

If this criterion were applied, 12 settlements in the area of the City of East Sarajevo would have the status of an urban settlement. However, this is not a real picture of the situation due to the fragmentation of the settlement, or small area of the settlement. Such extremely small settlements, below 1km², and exclusively rural, have a high density of population. For example, the village of Donja Ljubogošta, municipality of Pale, with 393 inhabitants has a population density of 279.9 st/km². However, apart from the criteria of population density, this settlement does not

ст/km². Међутим, осим критеријума густине насељености, ово насеље нема нити једно обележје урбаности. Закључује се да овај критеријум није самостално применљив за категоризацију насеља на урбана и рурална на простору Града Источно Сарајево.

Павков (2008) за пописе око 2010. године наводи да „се препоручује државама да, у циљу међународне упоредивости, дефинишу урбане области као насеља са 2000 и више становника, а руралне области као насеља са мање од 2000 становника и ретко насељене области. Неке државе могу пожелети да на други начин дефинишу урбане области, на пример у смислу административних граница, изграђених области; територије за које су обезбеђене услуге као што су радње, установе за едукацију, рекреациони објекти, предузећа итд, или у смислу функционалности територија. Који год да је приступ узет, потребно га је јасно описати у прикладном пописном извештају и/или у мета подацима” (Павков, 2008, стр. 175).

Поимање урбаног насеља као компактно изграђеног централног насеља које задовољава своје потребе и потребе ширег окружења различитим услугама, доводи у питање урбаност новопроглашених општинских средишта у Босни и Херцеговини. Насеобинске прилике намећу потребу преиспитивања урбаности и других општинских центара који функционалним капацитетом не задовољавају животне потребе локалног становништва (Мандић, 2012).

У мрежи насеља Републике Српске развио се дисперзан размештај градских насеља са високим степеном руралности и извесним специфичностима. Од 62 насеља која имају административно-управну функцију, само 46 има елементе урбаности. Дакле, 16 административних средишта представљају саставни део руралног простора, што је у савременом разматрању насеобинског система својеврстан парадокс. То су делови предратних општина, где је општинско средиште остало изван административних граница Републике Српске, а Републици Српској су припојени само рубни делови територије (Мајић, 2016).

have a single feature of urbanity. It is concluded that this criterion is not self-applicable for the categorization of settlements in urban and rural areas of the City of East Sarajevo.

For the 2010 census, Павков (2008) states that „it is recommended that, for the sake of international comparability, they define urban areas as settlements with 2000 and more inhabitants, and rural areas as settlements with less than 2000 inhabitants and rarely populated areas. Some countries may wish to define urban areas, for example in terms of administrative boundaries, built areas; territories for which services are provided such as shops, educational institutions, recreational facilities, enterprises, etc., or in terms of the functionality of the territory. Whatever approach is taken, it needs to be clearly described in a suitable census report and/or metadata“ (Павков, 2008, p. 175).

The perception of an urban settlement as a compactly built central settlement that meets its needs and the needs of a wider environment with different services, calls into question the urbanization of newly-established municipal centers in Bosnia and Herzegovina. The non-monetary situation imposes the need to review urbanism and other municipal centers that do not satisfy the living needs of the local population with functional capacity (Мандић, 2012).

In the network of settlements of the Republic of Srpska, a dispersive arrangement of urban settlements with a high degree of rurality and certain specifics developed. Of the 62 settlements that have administrative and administrative function, only 46 have elements of urbanity. So, 16 administrative centers are an integral part of the rural area, which is a kind of paradox in the contemporary consideration of the settlement system. These are parts of pre-war municipalities, where the municipal center has remained outside the administrative boundaries of Republic of Srpska, and only the marginal parts of the territory are attached to the Republic of Srpska (Мајић, 2016).

КЛАСИФИКАЦИЈА НАСЕЉА ГРАДА
ИСТОЧНО САРАЈЕВО НА РУРАЛНА И
УРБАНА

THE CLASSIFICATION OF THE
SETTLEMENT OF THE CITY OF EAST
SARAJEVO INTO RURAL AND URBAN

Класификација насеља на рурална и урбана на простору Града Источно Сарајево дефинисаће се на основу броја становника, где ће се насеља са више од 2000 становника сматрати урбаним. Овом критеријуму додаће се и густина насељености.

Два од шест општинских средишта, Трново (општина Трново) и Хреша (општина Источни Стари Град), имају мање од 2000 становника, и по том критеријуму не спадају у урбана насеља, а очекује се да општинско средиште има одлике урбаног насеља. За ова два насеља није исправно применити критеријум да општинско средиште по аутоматизму треба да је и урбано насеље.

Општинско насеље Хреша се без дилеме може сврстати у рурално насеље, јер има испод 300 становника и густину насељености мању од 30 ст/км². И општина Источни Стари Град „отцепљени“ је део општине Стари Град, чије је средиште остало у Федерацији Босне и Херцеговине. Мало другачија је ситуација са општинским средиштем Трново. Оно је већим процентом припало Републици Срској (мисли се на предратно насеље Трново), али је депопулационо подручје. По попису из 2013. године има испод 1000 становника, а густину насељености преко 150 ст/км². Међутим, ово насеље је функционално неизграђено са недостатком производне функције, карактерише га недостатак јавних услуга, осим основношколског образовања и примарне здравствене заштите. Из наведених разлога, општинско средиште Трново сврстано је у рурална насеља.

The classification of the settlement into rural and urban, in the area of the City of East Sarajevo, will be defined based on the number of inhabitants, where settlements with more than 2000 inhabitants will be considered urban. This population density will be added to this criterion.

Two of the six municipal centers, Trnovo (Trnovo municipality) and Hreša (Istočni Stari Grad municipality) have less than 2000 inhabitants, and according to this criterion do not belong to urban settlements, and the municipal center is expected to have the characteristics of an urban settlement. For these two settlements it is incorrect to apply the criterion that the municipal center should be an urban settlement in automation.

The Hreša municipal settlement can be classified as a rural village without dilemma since it has under 300 inhabitants and the population density is less than 30 st/km². The Municipality of Istočni Stari Grad “secluded” is part of the Municipality of Stari Grad, whose center remained in the Federation of Bosnia and Herzegovina. The situation with the municipality center of Trnovo is a little different. This is due to the greater percentage of the Republic of Srpska (it is thought of the prewar settlement of Trnovo), but it is a depopulation area. According to the 2013 census, it has less than 1000 inhabitants, and the population density is over 150 st/km². However, this settlement is functionally undeveloped with a lack of production function, characterized by lack of public services, except for primary education and primary health care. For the above reasons, the municipality center of Trnovo is placed in rural settlements.

Таб. 1. Урбана и рурална насеља по општинама Града Источно Сарајево 2013. године
 Tab. 1. Urban and rural settlements by municipalities of the City of East Sarajevo in 2013

Територија / Municipality	Урбано / Urban				Рурално / Rural			
	Насеља / Settlements	Површина / Area		Становништво / Population (%)	Насеља / Settlements	Површина / Area		Становништво / Population (%)
		(km ²)	(%)			(km ²)	(%)	
Источна Илиџа / Istočna Ilidža	2	13.0	44.4	93.7	3	16.3	55.6	6.3
Источни Стари Град / Istočni Stari Grad	–	–	0	0	19	88.0	100	100
Источно Ново Сарајево / Istočno Novo Sarajevo	1	6.8	17.9	73.0	7	31.1	82.1	27
Пале / Pale	1	12.5	2.5	61.7	62	479.5	97.5	38.3
Соколац / Sokolac	1	3.2	0.5	47.3	95	689.0	99.5	52.7
Трново / Trnovo	–	–	0	0	25	109.8	100	100
Град Источно Сарајево / Grad Istočno Sarajevo	5	35.5	2.4	65.4	211	1413.7	97.6	34.6

Извор / Source: Републички завод за статистику Републике Српске (2017)

Град Источно Сарајево има пет урбаних/градских насеља укупне површине око 35 km², што чини 2.4 % од укупне територије града (Таб. 1 и Сл. 3). На том простору у 2013. години живјело је 65.4 % популације. Осталих 211 насеља спадају у рурална/сеоска насеља, која чине 97.6 % територије града са 34.6 % становништва (Таб. 1 и Сл. 2).

Две општине града, Трново и Источни Стари Град, немају урбаних насеља, тако да су то 100 % рурална подручја.

Највећи степен урбанизације има општина Источна Илиџа, 93.7 %. Односно, у два насељена места од укупно пет, на око 44 % површине општине живи 93.7 % становништва (Таб. 1 и Сл. 1). У општини Источно Ново Сарајево, у једном насељеном месту на 17.9 % површине општине живи 73 % становништва. Најнижи проценат урбанизације међу ове четири општине има општина Соколац, 47.4 %, али је специфична по томе што скоро половина становништва општине живи на 0.5 % територије.

Степен урбанизације на данашњој територији Републике Српске 1991. године био је знатно испод просека тадашње Босне и Херцеговине. У градовима Републике Српске

The city of East Sarajevo has five urban/city settlements with a total area of about 35 km², which makes up 2.4 % of the total territory of the city (Tab. 1 and Fig. 3). In this area, in 2013 lived 65.4 % of the population. The remaining 211 settlements belong to rural/village settlements, which make up 97.6 % of the city's territory with 34.6 % of the population (Tab. 1 and Fig. 2).

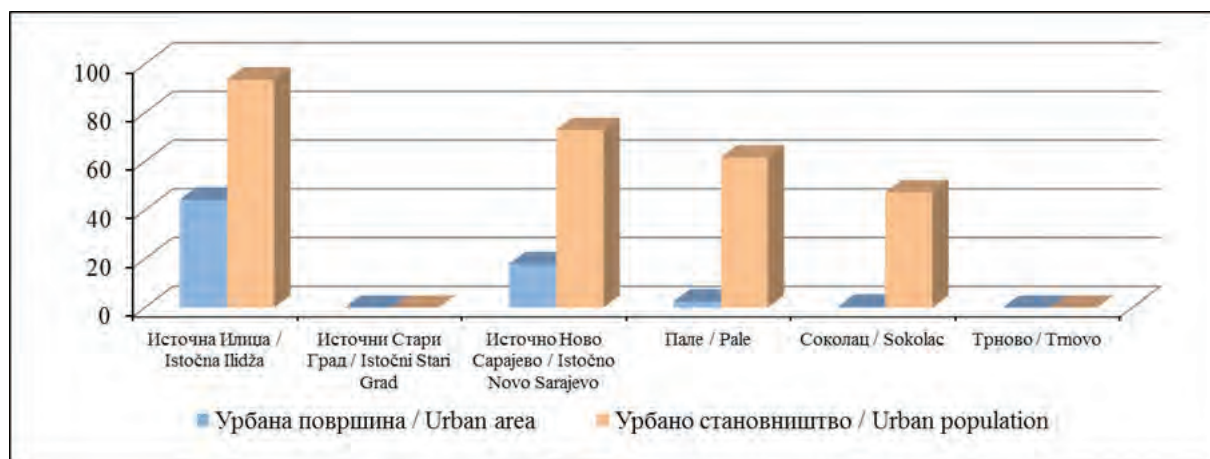
The two municipalities of the city, Trnovo and Istočni Stari Grad, have no urban settlements, so these are 100 % rural areas.

The municipality of Istočna Ilidža has the highest degree of urbanization, 93.7 %. Namely, in two populated places out of a total of five, at about 44 % of the municipality's territory lives 93.7 % of the population (Tab. 1 and Fig. 1). In the municipality of Istočno Novo Sarajevo, in one inhabited place, 17.9 % of the municipality area is inhabited by 73 % of the population. The lowest percentage of urbanization among these four municipalities has the municipality of Sokolac, 47.4 %, but it is specific in that almost half of the population of the municipality lives on 0.5 % of the territory.

The degree of urbanization in the territory of the Republic of Srpska, today, in 1991, was significantly below the average of the then

живела је свега трећина становништва (33.6 %), за разлику од Федералног дела Босне и Херцеговине где је у градским насељима живело нешто мање од 43 % становништва. Оваква неравномерна дистрибуција градског становништва последица је историјског наслеђа и наслеђене мреже насеља (Мајић, 2016).

Bosnia and Herzegovina. Only a third of the population lived in the cities of the Republic of Srpska (33.6 %), unlike the Federal part of Bosnia and Herzegovina, where less than 43 % of the population lived in urban settlements. This uneven distribution of the city population is a consequence of the historical heritage and the inherited network of settlements (Мајић, 2016).

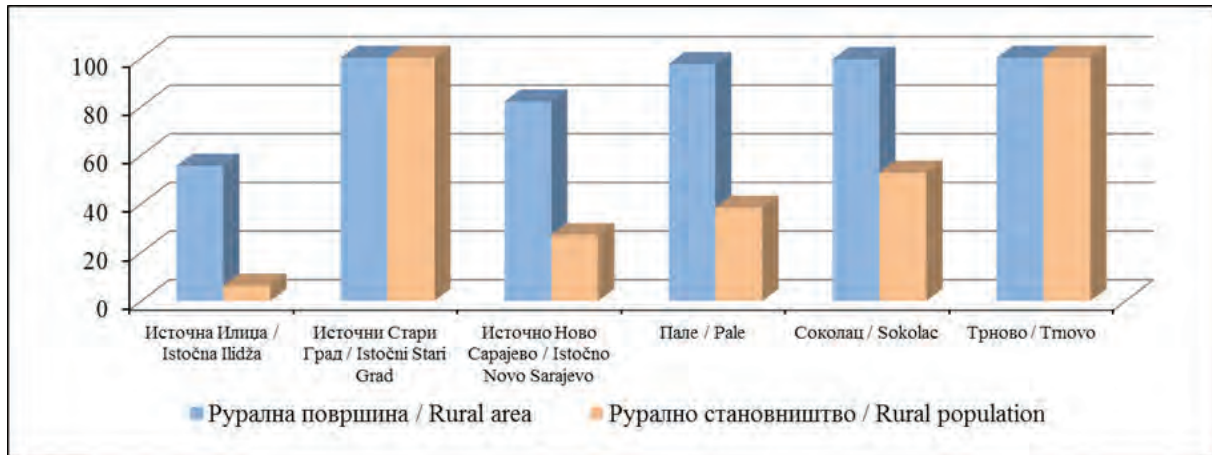
Сл. 1. Дистрибуција урбане површине и урбаног становништва по општинама Града Источно Сарајево 2013. године

Fig. 1. Distribution of urban area and urban population by municipalities of the City of East Sarajevo in 2013

На простору Града Источно Сарајево 1991. године издвајала су се четири насељена места као урбана насеља. У њима је живело 43.1 % популације, што значи да је више од половине популације града спадало у рурално становништво. Степен урбанизације у дугом међупописном периоду повећао се за 22.3 %. Свакако да је на процес урбанизације утицао привредни развој, развој непољопривредних делатности, миграције село–град, али и ратне миграције и процес избеглиштва су, такође, утицали на убрзан пораст урбане популације.

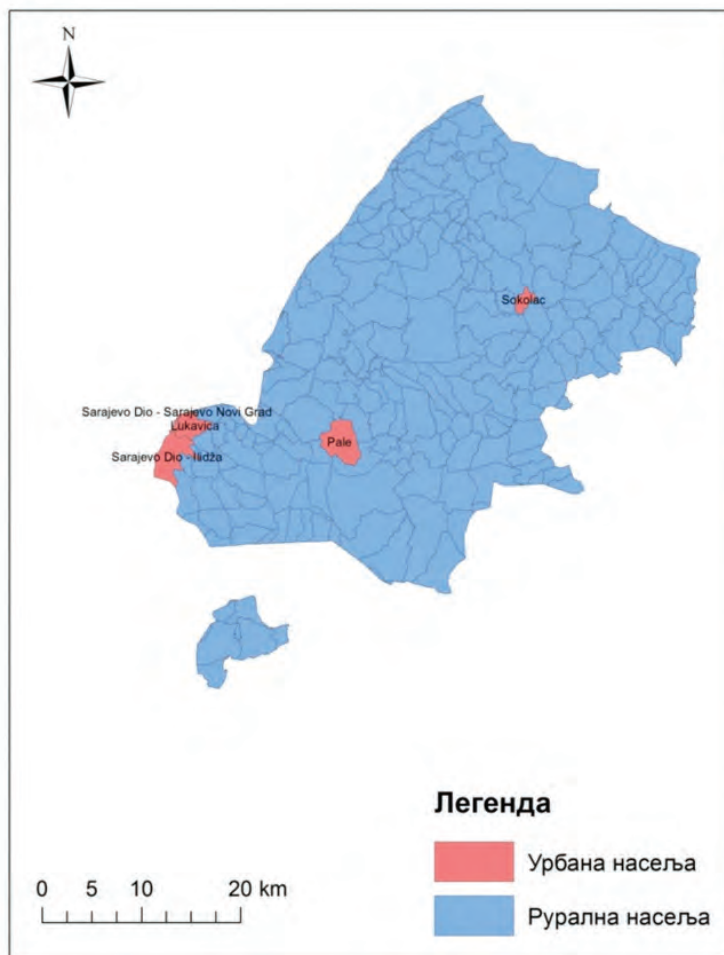
In the area of the City of East Sarajevo in 1991 were allocated four settlements as urban settlements. They accounted for 43.1 % of the population, which means that more than half of the city's population belonged to the rural population. The degree of urbanization in the long interdepartmental period increased by 22.3 %. Certainly the economic development, the development of non-agricultural activities, the migration of the village, but also the war migration and the refugee process, also affected the accelerated growth of the urban population.

Сл. 2. Дистрибуција руралне површине и руралног становништва по општинама Града Источно Сарајево 2013. године

Fig. 2. Distribution of rural area and rural population by municipalities of the City of East Sarajevo in 2013

Сл. 3. Рурална и урбана насеља на простору Града Источно Сарајево

Fig. 3. Rural and urban settlements in the City of East Sarajevo

Општина Источно Ново Сарајево је специфична – 1991. године није имала урбаних насеља и њено становништво било је 100 % рурално.

Позитивну динамику урбанизације имају општине Источна Илиџа, пораст урбанизације за 25.1 %, Соколац за 11.6 % и Пале за 10.6 %. Општина Трново има негативну динамику урбанизације.

Процес урбанизације може се сагледати и на основу промене у погледу коришћења земљишта, у овом контексту урбаних површина. Према Corine Land Cover географској бази података, у периоду од 2000. до 2012. године, на простору Града Источно Сарајево уочене су значајне промене када је реч о коришћењу земљишта. Урбана површина повећала се за готово једну трећину. Свакако да је то последица миграција становништва између општина града и између ентитета Босне и Херцеговине, али и последица етничке хомогенизације. Формирају се нова насеља, индустријски и комерцијални инфраструктурни објекти, посебно у општинама Источна Илиџа и Источно Ново Сарајево – подручју које се граничи са урбаним делом града Сарајева. Утврђено је да се интензитет урбанизације постепено смањује и у будућности се може очекивати наставак опадајућег тренда, јер су миграције становништва знатно смањене у односу на прву деценију XXI века.

Када је реч о трендовима просторног развоја, веома је значајан пораст урбаних подручја од 29.2 % (период 2000–2012. године). Анализа два периода указује да је интензитет урбанизације у периоду 2000–2006. године износио 20.1 %, а у периоду 2006–2012. године 11.3 %. Посматрајући глобални тренд урбанизације, уочава се да су два фактора утицала на смањење интензитета урбанизације у другом посматраном периоду. То су смањење интензитета миграција и економска криза у Босни и Херцеговини, што је резултирало успоравањем економског развоја (Drašković et al., 2016).

Посматрајући највиши ниво урбанизације по општинама, уочава се да највиши ниво

The Municipality of Istočno Novo Sarajevo is specific – in 1991, it did not have urban settlements and its population was 100 % rural.

The positive dynamics of urbanization have the municipalities of Istočna Ilidža, the growth of urbanization by 25.1 %, Sokolac by 11.6 % and Pale by 10.6 %. Municipality of Trnovo has a negative dynamics of urbanization.

The process of urbanization can also be seen on the basis of changes in the use of land, in this context of urban areas. According to the Corine Land Cover geographical database, in the period from 2000 to 2012, significant changes were observed in the area of the City of Sarajevo, regarding the use of land.

Urban area increased by almost one-third. Certainly this is due to the migration of the population between the municipalities of the city and between the entities of Bosnia and Herzegovina, but also the consequence of ethnic homogenization. New settlements, industrial and commercial infrastructure facilities are being formed, especially in the municipalities of Istočna Ilidža and Istočno Novo Sarajevo – a border that borders the urban part of the city of Sarajevo. It was determined that the intensity of urbanization is gradually decreasing and in the future, a continuing trend may be expected as migration of the population is significantly reduced compared to the first decade of the 21st century.

When it comes to trends of spatial development, it is very significant increase in urban areas by 29.2 % (in the 2000–2012 periods). The analysis of two periods indicates that the intensity of urbanization in the 2000–2006 periods was 20.1 %, and in the 2006–2012 periods 11.3 %. Observing the global trend of urbanization, it is noted that the two factors influenced the reduction of the intensity of urbanization in the second observed period. These are the reduction of the intensity of migration and the economic crisis in Bosnia and Herzegovina, which resulted in a slowdown in economic development (Drašković et al., 2016).

Looking at the highest level of urbanization in municipalities, it can be seen that the highest

урбанизације имају општине Источна Илиџа са 72.3 % и Источно Ново Сарајево са 67.6 %. Највиши степен урбанизације забележен је на граници са урбаном зоном града Сарајева (ФБиХ). Општина Соколац има пораст од 17.9 % у урбаној зони, а Пале од 11.8 % (Dražković et al., 2016).

Међу стручњацима, све је више заступљено мишљење да урбанизација није само просторно ширење градова и трансформација руралних у урбана насеља, већ да је то процес при ком се дешавају бројне социјалне и културне промене које је потребно сагледати и анализирати (Lynch, 2005).

ЗАКЉУЧАК

Попис становништва 2013. године омогућио је анализу и класификацију насеља на урбана и рурална на простору Града Источно Сарајево. За класификацију насеља по овом критеријуму у обзир је узет број становника и густина насељености.

Процес урбанизације на простору Града Источно Сарајево је итекако присутан и изражен, али на мање од 3 % истраживаног простора, односно у свега 5 насељених места. У међупописном периоду степен урбанизације повећао се за 22.3 % на шта су највише утицале миграције село–град, развој непољопривредних делатности, али и присилне миграције становништва и процес избеглиштва.

Истраживање је показало да чак 97 % територије града чини рурални простор где је смештено свега 35 % становништва Града Источно Сарајево. Од укупно 216 насељених места 211 спадају у категорију руралних. Карактеристика руралног простора је стално одсељавање становништва и негативан природни прираштај, односно депопулација и старење становништва. С обзиром на то да се рурални простор сусреће са наведеним проблемима, а да чини највећи удео истраживаног простора, неопходно је радити на ревитализацији руралног простора. Ревитализација руралног

level of urbanization of the municipalities of Istočna Ilidža with 72.3 % and Istočno Novo Sarajevo with 67.6 %. The highest level of urbanization was recorded at the border with the urban zone of Sarajevo (FB&H). Sokolac Municipality has an increase of 17.9 % in the urban zone, while Pale increased by 11.8 % (Dražković et al., 2016).

Among the experts, there is more and more opinion that urbanization is not just the spatial expansion of cities and the transformation of rural to urban areas, but rather as a process in which numerous social and cultural changes that need to be seen and analyzed occur (Lynch, 2005).

CONCLUSION

The 2013 Population Census enabled the analysis and classification of settlements in urban and rural areas of the City of East Sarajevo. For the classification of settlements according to this criterion, the number of inhabitants and density of population is taken into account.

The process of urbanization in the area of the City of East Sarajevo is quite present and expressed on less than 3 % of the surveyed area, that is, in only 5 settlements. In the interdepartmental period, the degree of urbanization increased by 22.3 %, mostly due to the village–town migration, the development of non-agricultural activities, but also the migration of the population and the process of refugees.

The research has shown that as many as 97 % of the city's territory is rural, where only 35 % of the population of the City of Sarajevo is located. Out of a total of 216 settlements, 211 are in the rural category. The characteristic of the rural area is the constant emigration of the population and the negative natural increase, ie depopulation and aging of the population. Given that rural areas encounter these problems and make the largest share of explored space, it is necessary to work on the revitalization of rural areas.

The revitalization of rural areas would include encouraging the development of agriculture (animal husbandry), forestry and

простора подразумевала би подстицај развоја пољопривреде (сточарства), шумарства и туризма, затим запошљавање у примарном сектору, редистрибуцију становништва из урбаних у руралне просторе, односно подстицај младих да остану или да се врате на село, и покретање процеса активног старења

tourism, followed by employment in the primary sector, redistribution of population from urban to rural areas, and encouragement of young people to remain in or to return to the countryside, and initiating a process of active aging.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Гајић, А. (2015). Различити методолошки приступи у дефинисању руралних и урбаних подручја. *Архитектура и урбанизам*, 41, 63–67.

Dražković, B., Drešković, N. & Mirić, R. (2016). East Sarajevo (Bosnia and Herzegovina) Twenty Years Later – Changes in Land Use. *Geographica Pannonica*, 20(3), 161–167.

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2011). *Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Lukić Tanović, M. & Marinković, D. (2017). The Disintegration of Settlements in Bosnia and Herzegovina – The Example of Sarajevo/East Sarajevo. In I. Radevski (ed.), *International Scientific Conference GEOBALCANICA 2017* (183–189). Skopje: Geobalcanica Society.

Lynch, K. (2005). *Rural-Urban Interaction in the Developing World*. Oxon: Routledge.

Мајић, А. (2016). *Територијални размештај становништва Републике Српске према попису 2013. године*. Необјављени мастер рад. Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука.

Мандић, М. (2012). Поимање и карактеристике руралности и урбаности у Босни и Херцеговини. *Гласник/Herald*, 16, 75–90.

Павков, С. (2008). Подела насеља на градска и сеоска. У Д. Вукмировић (прир.), *Зборник радова Саветовање „Попис 2011“* (170–173). Вршац: Републички завод за статистику Србије.

Републички завод за статистику Републике Српске (2017). *Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године*. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске.

Службени гласник Републике Српске, бр. 85/03.

Стевановић, Р. (2008). Статистика и типологија градских насеља Србије. У В. Никитовић (ур.), *Зборник радова Саветовање „Попис 2011“* (170–173). Вршац: Републички завод за статистику Србије.